

УДК 617.7-(091):737

Символи офтальмології та знамениті українські окулісти в дзеркалі нумізматики

О. В. Синяченко, д-р мед. наук, професор, член-кор. НАМН України;

М. В. Єрмолаєва, д-р мед. наук, професор; К. В. Лівенцова, канд. мед. наук, доцент;

С. М. Верзілов, канд. мед. наук, доцент; В. В. Герасименко, канд. мед. наук, доцент

Донецький національний
медичний університет;
Лиман (Україна)

E-mail: synyachenko@ukr.net

Ключевые слова:

медицина, офтальмологія, історія,
нумізматика

Офтальмологія має довгу історію, яка відображена на нумізматичних матеріалах. Галузь історичної науки нумізматика (від латинського «numisma» - монета) зародилася в XIX столітті і стала тісно пов'язаною з економікою, політикою, культурою й правом та включає в себе тематичне вивчення монет, медалей та плакет. Найкраще історію офтальмології ілюструють різні форми медальєрного образотворчого мистецтва (екзонумія або паранумізматики), а медаль стала прообразом пам'ятної (меморіальної) монети. У даній роботі автори представили каталог 127 нумізматичних матеріалів (105 медалей, 6 плакет, 16 монет), в тому числі деяких унікальних, вперше наведених. Знайшли своє відображення нумізматичні матеріали із зображенням загальноновизнаних міжнародних символів цієї науки («око», в тому числі «око на долоні», «сова», «пенсне», «свічка»), представлені етапи розвитку вітчизняної офтальмології, є посилання на значні історичні події, згадуються короткі біографії вчених (16 персон), які зробили неоціненний внесок у формування цієї наукової дисципліни, і життя яких було пов'язане з Україною. На медалях можна зустріти портрети давньокиївського лікаря Агапіта й основоположників сучасної світової офтальмології. На превеликий жаль, поки пам'ять про знаменитих вітчизняних окулістів минулого недостатньо відзначена випуском нумізматичної продукції, тому в майбутньому сподіваємося на планолюбний підхід до цієї справи, на цілеспрямовану пропаганду досягнень української офтальмології засобами нумізматики, яка подає наочний приклад для вивчення історії очних хвороб, сприяє підвищенню рівня освіченості лікарів.

Вступ. Офтальмологія має довготривалу історію [1]. Ще в епоху Античності давньогрецькі лікарі, а пізніше візантійські арабсько-ісламські медики, будімо, спеціалізувалися на «хворобах очей і повік» [2]. Слід зазначити, що в V столітті до р.х. лікарі намагалися лікувати косоокість [3], а в давньоримському суспільстві вони відносно непогано знали клінічні прояви інших захворювань очей (зокрема, птеригій, ентропіон, пухлини), причому відомі Антіллус та Цельс успішно оперували хворих з катарактою, а Руфус став автором першого в світі детального опису будови органа зору [4]. Відомими окулістами свого часу були знамениті лікарі перської цивілізації Авіценна й Разес [5]. Разом з тим, тільки клініко-експериментальними дослідженнями XIX століття був доказаний зв'язок функції зору зі станом центральної нервової системи [6], а лише в середині XX століття стали повсюдними дослідження щодо гістології, цитохімії, біохімії та імунології тканин очей [7].

Однією з форм вивчення історії медицини є нумізматика. Це слово походить від латинського «numisma» (монета), що означає «звичай, який встановився, громадський порядок, традиція, правова норма». У зв'язку з цим «монета» (одиниця вартості, металевий грошовий знак) стала похідним поняття «повної міри, законної норми». Нумізматика, яка зародилася в XIX столітті, є галуззю історичної науки, пов'язаною з економікою, політикою, культурою і правом [8].

До нумізматичних матеріалів належать монети, медалі й плакети (від французького «плакетта» – «пластинка», «плак» – «тонкий шматочок металу»), на яких представлено і офтальмологію [9, 10]. Існують меморіальні та призові (нагородні) медалі із портретами не тільки фахівців-окулістів, а також фізиків, фізіологів і оптиків, що зробили свій суттєвий внесок у розвиток офтальмології, є випуск нумізматичної продукції,

© Синяченко О.В., Єрмолаєва М.В., Лівенцова К.В., Верзілов С.М., Герасименко В.В, 2021

присвяченій науковим форумам офтальмологів [11, 12] і національним офтальмологічним асоціаціям й товариствам [13].

Якнайкраще ілюструють історію офтальмології різні форми медальєрного образотворчого мистецтва (екзонумія або паранумізматики). Медаль є прообразом пам'ятної (меморіальної) монети. Зараз понад 20 тис. монет і пам'ятних медалей складають область медичної нумізматики [14]. На перших монетах з медичною тематикою містилися бог Асклепій зі своїм посохом, змія та кадуцей [15]. Перший винахід металевої монети із засвідчуючими зображеннями і написами належить двом сусіднім регіонам Егеїди – в Лідійському царстві на західному узбережжі Малої Азії (685 р. до р.х.) та на острові Егіна в Греції (між півостровом Пелопонес і Аттикою). Підкреслимо, що медицину було відображено вже на античних монетах Стародавніх Греції та Риму [16].

Мета дослідження: оцінити загальновізані символи офтальмології та розвиток світової науки, відображених на нумізматичних матеріалах, роль знаменитих українських вчених-окулістів.

Об'єкт дослідження. Вперше проаналізовано 127 монет, медалей та плакет, які за багато років склали певний каталог з коротким описом історичних подій. Умовними позначками в даній роботі стали: [○] – монета, [●] – медаль, [●✕] – медаль з підвіскою, [■] – плакета.

Результати

Символи офтальмології в дзеркалі нумізматики. Традиційно символом офтальмології було умовно-символічне зображення ока [17] {рис. 1-6}, що можна побачити на медалях та плакетах спеціалізованих

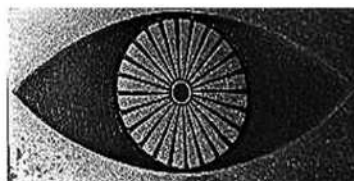
лікувальних закладів {рис. 7-11} і наукових форумів окулістів – в Португалії {рис. 12}, Німеччині {рис. 13}, США {рис. 14}, Україні {рис. 15}. На українській медаль символічне око хворої людини дбайливо підтримують руки лікаря-окуліста {рис. 16}. Офтальмологи Нідерландів та Іспанії використовують в якості своєї емблеми зображення ока на долоні лікаря {рис. 17-19}.

У міфах народів світу очі завжди були пов'язані з магічною силою, завдяки якій те чи інше божество мало здатність бачити, але при цьому залишатися невидимим. Мали місце повір'я, згідно з якими людина живе тільки до тих пір, поки у нього є збережений зір («живі очі»). Поширеним міфологічним мотивом було викрадення очей або осліплення бога з подальшим його лікуванням (усвідомлювалося як спосіб відродження). В якості міфічного персонажу виступали й самі очі бога, що часто-густо омивалися водою (нібито сльозами). Доцільно згадати єгипетський міф, згідно з яким бог Гор втратив у двобої із Сетом око, а коли переміг відібрав у нього те саме око, що дозволило оживити батька Осіріуса. З того часу магічне Око Гора {рис. 20} стало одним із символів не лише офтальмології, а й медицини в цілому.

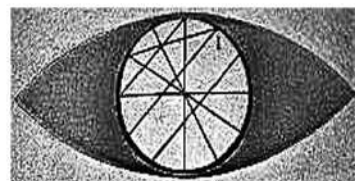
Необхідно підкреслити, що давнім символом офтальмології є, як не дивно, не око, а пенсне, котре можна побачити на нумізматичній продукції, починаючи з XV століття {рис. 21-24}. Інколи зображення пенсне (окулярів) використовується в якості емблеми оптики. Підкреслимо, що дуже рідко оптику символізує смарагд (був своєрідною першою коригуючою зір лінзою), але нумізматичні матеріали з таким зображенням відсутні. Серед монет перше зо-

1 [●]

2 [■]

3 [■]

4 [●]

5 [■]

6 [○]

7 [●]

8 [●]

9 [●]

10 [■]

11 [●]

12 [●]

13 [●]

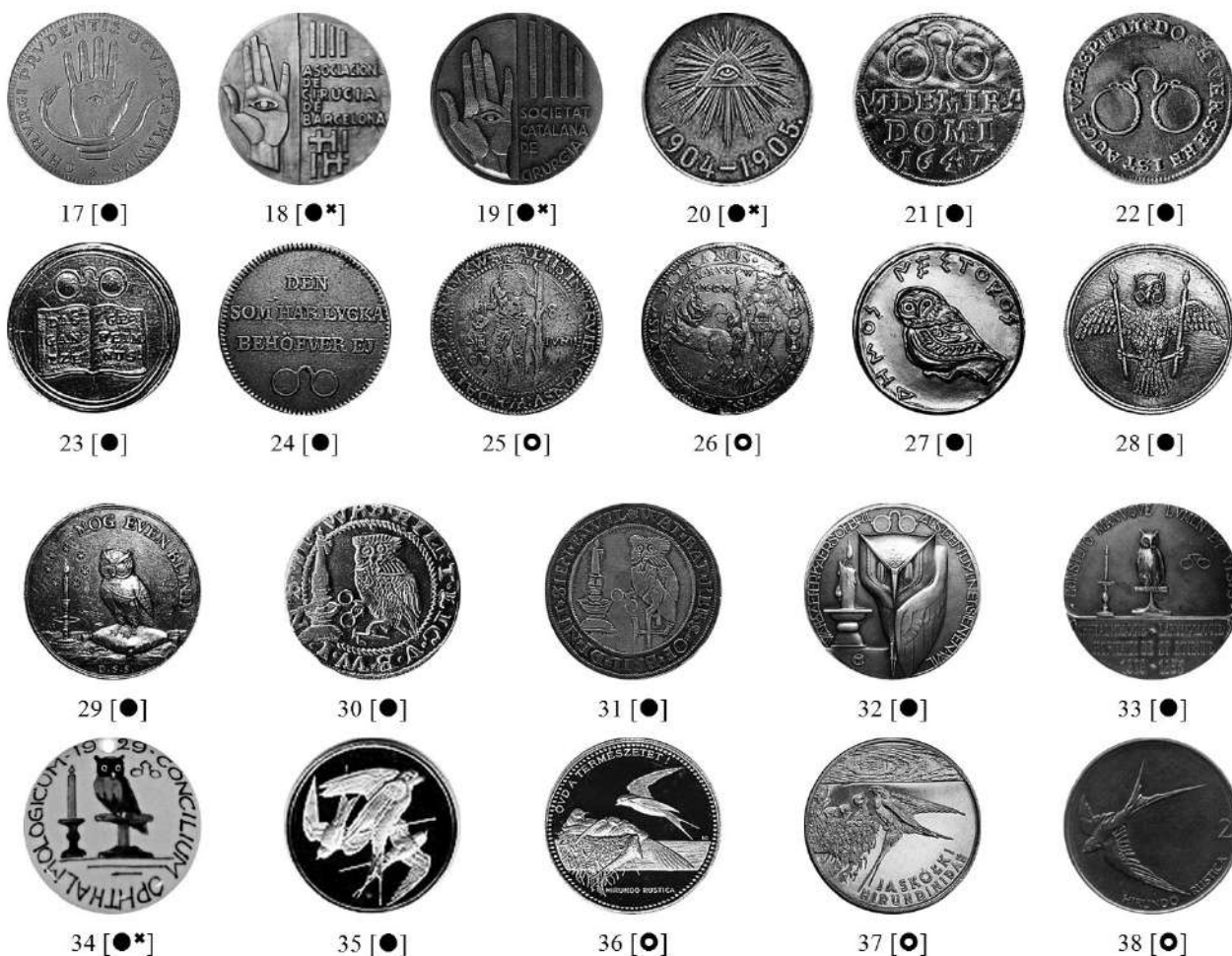
14 [●]

15 [●]

16 [●]

браження окулярів, звисаючих з руки дикуна (разом з черепом і пісочним годинником), можна побачити на бріллеталері (різновид талера), що карбувався в 1586-1589 рр. герцогом Брауншвайг-Любекським Юліусом на монетних дворах Гослара й Вольфенбюттеля {рис. 25-26}.

Більш пізнішим символом офтальмології стало зображення сови, котра, як відомо, чудово бачить навіть вночі. Художники накарбували цього птаха на медалях конгресу офтальмологів Греції {рис. 27}. Рідше можна побачити сову в окулярах (медаль Німеччини {рис. 28}). Існує комбінований варіант символу офтальмології – «сова+пенсне+свічка» {рис. 29-34}. Остання, нібито, давала можливість краще бачити особам з поганою якістю зору. Необхідно відзначити, що на середньовічних малюнках медичного змісту палаючу свічку зображали незважаючи на те, що дія відбувалася при денному світлі. Це свідчило про використання символу свічки в якості загальної емблеми лікарської діяльності, що першим запропонував використовувати французький хірург А.Паре (1516-1590). У кабінеті засновника фізіології та ембріології, англійського лікаря У.Гарвея (1578-1657) в Падуанському університеті була зображена рука, що тримає

запалену свічку з двома зміями. Зображення свічки й написів, які стали легендарними, поміщені на портретах двох анатомів – чеха Я.І.Йессена (1566-1617), випускника Падуанського, в подальшому ректора Карлова університету, і нідерландця Н.Н.Ван-Тюльпа (1593-1674). У першому випадку ми читаємо: «Виконуючи свій обов'язок я забуваю про благо своє», а в другому – «Світячи іншим, згораю сам».

Дитячу офтальмологію іноді символізує зображення ластівки {рис. 35-38}, оскільки вважалося, що ці птахи збирають сік маку для повернення зору сліпонародженим дітям. Судячи з міфів древніх греків, ластівки прилітають до цвітіння чистотілу, щоб своїм пташенят змастити очі його цілющим соком. До речі, стародавні греки чистотіл («ластівчина трава») називали «хелідоніум» (від "хелідон" – "ластівка").

Знамениті окулісти, Україна, нумізматики. Першим українським лікарем вважається Святий цілитель, монах Києво-Печерської Лаври Агапіт (?-1095) {рис. 39-43}, який успішно лікував князя Володимира Мономаха і був вельми популярний серед усіх верств населення стародавнього Києва як лікар із захворювань очей, використовуючи для лікування органа зору різні мазі, жири й зілля з трав та коріння. Сердечне,

щире ставлення ченця-цілителя до хворих, скромність і безкорисливість принесли йому славу й повагу людей. Учитель М.І.Пірогова, основоположник анатомо-фізіологічного напрямку в медицині та вчення про провідну роль головного мозку у функціонуванні органа зору, став одним із фундаторів вчення про травми очей Мухін Єфрем Йосипович (1766-1850) {рис. 44}, який народився в українському селі Зарожне, навчався в Харківському духовному колегіумі та Єлисаветградській медико-хірургічній школі (нині Кропивницький медичний коледж імені Є.Мухіна), згодом здобув ступінь доктора медицини й хірургії, став заслуженим професором Московського університету та Московської медико-хірургічної академії.

Всесвітньовідомий хірург, видатний анатом і педагог, творець першого атласу топографічної анатомії людини, засновник військово-польової хірургії Пірогов Микола Іванович (1810-1881) {рис. 45-80} народився в Москві, навчався на медичних факультетах Московського та Дерптського (сучасний Тарту, Естонія) університетів, працював в alma mater та в Петербурзькій медико-хірургічній академії, одночасно керуючи клінікою шпитальної хірургії, в Німеччині стажувався з лікування запальних захворювань повік

і рогівки, вивчав методи хірургічного втручання при катаракті та формуванні зіниці, згодом детально описавши 88 очних захворювань та 13 операцій з приводу катаракти (реклінація). В 1855 році під час Кримської війни М.І.Пірогов був головним хірургом обложеного англо-французько-османськими військами Севастополя, від 1859 року опікувався Київським навчальним округом, а потім усамітнівся в своєму маєтку «Вишня» неподалік Вінниці, де побудував лікарню й аптеку.

Учнем М.І.Пірогова був перший в країні хірург-офтальмолог, професор, дійсний таємний радник Караваєв Володимир Опанасович (1811-1892) {рис. 81-82}, який в 1844 році став засновником кафедри очних хвороб Київського університету Св. Володимира, де був організатором і керманічем медичного факультету. В.О.Караваєв займався пластичною хірургією, першим в Україні зробив операцію від ефірним наркозом, обраний почесним громадянином Києва.

В Дубоссарах Тираспольського повіту Херсонської губернії народився видатний хірург Скліфосовський Микола Васильович (справжнє прізвище «Скліфос») (1836-1904) {рис. 83-84}, котрий навчався в Одеській гімназії, закінчив медичний факультет Московського університету, працював в Одеській міській лікарні,

обіймав посаду професора медичного факультету Київського університету Св. Володимира, впровадив у вітчизняну офтальмологічну практику антисептичний і асептичний методи лікування, оперував хворих з патологією очей у Полтаві, пізніше працював у Петербурзі та Москві. В селі Княже (Снятинського району сучасної Івано-Франківської області України) народився хірург, відомий громадський діяч Залозецький Володимир Дмитрович (1842-1898) {рис. 85}, який закінчив Чернівецьку гімназію, навчався у військово-медичній академії Відня, згодом – у Віденському операційному інституті, де отримав вищу хірургічну класифікацію, з 1869 року почав працювати в Чернівцях, став першим офтальмологом на Буковині.

Безперечно, основоположником вітчизняної офтальмології як науки є видатний вчений-окуліст,

відомий літератор і художник Філатов Володимир Петрович (псевдонім «Воталіф») (1875-1956) {рис. 86-89}, який народився в селі Михайлівка Протасівської волості Саранського повіту Пензенської губернії, закінчив Симбірську класичну гімназію, а за 5 років – медичний факультет Московського університету, обіймав посаду в alma mater. Від 1903 року почав працювати в Одесі (спочатку в Новоросійському університеті, а з 1936 року став засновником і першим директором Інституту очних хвороб). В 1913 році В.П.Філатов запропонував метод електротонотрії ока, а згодом – способи шкірної пластики за допомогою «круглої стеблини» та неспецифічної тканинної терапії {рис 90}, був обраний дійсним членом Академії наук України (1939 р.) та медичних наук СРСР (1944 р.), став Героєм Соціалістичної Праці. Випуск пам'ятної

92 [●]

93 [●]

94 [●]

95 [●]

96 [●]

97 [●*]

98 [●]

99 [●]

100 [●]

101 [●*]

102 [●*]

103 [●]

104 [●*]

105 [●*]

106 [●*]

107 [●]

108 [●]

109 [●]

медалі був присвячений В.П.Філатову, як «батьку трансплантації рогівки при більмах» [18]. Ученицею Володимира Петровича була видатний офтальмолог Пучковська Надія Олександрівна (1908-2001) {рис. 91}, член Академії наук СРСР (з 1971 року) та України (з 1992 року), Герой Соціалістичної Праці (1960 р.), почесна громадянка міста Одеси. Вона народилась у Смоленську, закінчила Київський медичний інститут, де потім працювала, під час II світової війни була начальником очного відділення спеціалізованого фронтового евакуаційного госпіталю, від 1946 року працювала в Українському (Одеському) науково-дослідному експериментальному інституті очних хвороб та тканинної терапії імені В.П.Філатова, обіймаючи в 1957-1985 рр. посаду директора, обґрунтувала та розробила техніку операцій різних видів пересадки рогівки (субтотальна, поширова), кератоконусу й кератопротезування, організувала перший Центр лікування опіків очей.

В Тукумсі Курляндської губернії Російської імперії (сучасна Латвія) народився знаменитий офтальмолог Гіршман Леонард Леопольдович (1939-1921) {рис. 92-95}, який закінчив медичний факультет Харківського університету (1860 р.), стажувався в клініках Німеччини і Франції, а з 1872 року став обіймати посаду завідувача кафедри офтальмології в alma mater, за 3 роки отримав наукове звання професора, обраний почесним громадянином Харкова. Під його керівництвом були відкриті перша спеціалізована офтальмологічна лікарня, відділення піклування про сліпих, засновано училище для сліпих дітей, започатковано Харківську окулярну оптику. У 1935 році засновником і першим директором Інституту очних хвороб імені Г.Гельмгольца став відомий офтальмолог,

уродженець Маріуполя Катеринославської губернії, академік АН СРСР (з 1939 року) Авербах Михайло Йосипович (1872-1944) {рис. 96}. Серед відомих дитячих офтальмологів слід згадати Пільман Надію (Нехаму) Ісааківну (1897-1984) (1897-1984) {рис. 97}, котра народилась в місті Курган Тобольської губернії, з 1913 року навчалась на Київських, а потім Московських жіночих курсах, у 1917 році закінчила медичний факультет Самарського університету, від 1947 року у Києві займалась реабілітацією функції зору у ветеранів II світової війни, з 1953 року розробляла проблеми косоокості й сліпоти у дітей, була фундатором спеціалізованого очного дитячого відділення, яке очолювала до 1967 року, Київської школи-інтернату для поганобачучих дітей (1950 р.) та дитячих таборів для дітей з короткозорістю (1973 р.).

Хірург Войно-Ясенецький Валентин Феликсович (архієпископ Лука) (1877-1961) {рис. 98-109} прославився як лікар-офтальмолог, який виконував за рік понад тисячу оперативних втручань на очах, розробив пріоритетні методи лікування гнійних захворювань очниці. Він народився в Керчі Таврійської губернії, в 1896 році закінчив Київську гімназію та художню школу, в 1903 році – медичний факультет Київського університету Св. Володимира, працював у Київському шпиталі Червоного Хреста, став відомим фахівцем з проблем гнійної хірургії та анестезіології, отримав науковий ступінь доктора медицини, мав ступінь доктора богослов'я. Архієпископ Лука був репресований і провів в посиланні 11 років (реабілітований лише в 2000 році). Українська православна церква зарахувала його до лиця святих у 1995 році.

110 [■]

111 [●]

112 [●]

113 [●*]

114 [●]

115 [●*]

116 [■]

117 [●]

118 [●]

119 [●]

120 [●]

121 [●]

122 [●]

123 [●]

124 [●]

125 [●]

126 [●]

127 [●]

Видатний лікар-офтальмолог Федоров Святослав Миколайович (1927-2000) {рис. 110-113} народився у Проскуріві (сучасний Хмельницький, Україна), дитячі роки провів у Кам'янці-Подільському, закінчив Ростовський медичний інститут, працював у Чебоксарах, де вперше зробив унікальну операцію із вживлення в око людини штучного кришталика замість ушкодженого, в 1974 році очолив лабораторію, а за 6 років – науково-дослідний Інститут ока в Москві, в 1986 році створив міжгалузевий науково-технічний комплекс «Мікрохірургія ока» {рис. 7-9}.

З Україною пов'язані сторінки життя відомих іноземних окулістів. Так, уродженець Мінська, білоруський благодійник та громадський діяч, засновник училища для сліпих Зданович Іван Устинович (1864-1915) {рис. 114-115} закінчив медичний факультет Київського університету Св. Володимира, стажувався з офтальмології у Києві, в 1890 році був призначений сільським лікарем Лошницької ділянки Борисівського повіту, а з 1904 року почав обіймати посаду лікаря Губернської земської лікарні. Уродженець українських Чернівців, польський лікар Мікулич-Радецький Ян (Йохан) (1850-1905) {рис. 116-117} навчався на медичному факультеті Віденського університету, а одночасно у Віденській консерваторії за класом фортепіано, обіймав посаду директора хірургічної клініки Ягеллонського університету у Кракові, від 1887 року працював у Кенігсберзькому університеті, а 1890-1905 рр. – у Бреславльському, був винахідником нових операційних офтальмологічних інструментів, вперше описав особливу хворобу слізних залоз. Від 1889 року у Херсоні офтальмологом працював лінгвіст, творець штучної мови есперанто

Заменгоф Людвік (Лазар) (1859-1917) {рис. 118-127}, який народився у Білостоці, закінчив медичний факультет Варшавського університету (Польща), пройшов спеціалізацію з офтальмології у Відні (Австрія).

На закінчення відзначимо, що першочерговим завданням, яке стоїть перед істориками медицини, є увічнення пам'яті видатних медиків. Вивчення офтальмології обов'язково включає поглиблене знайомство з її історією. Як казав англійський письменник Р. Л. Стівенсон (1850-1894), «спогади – це чарівні одяги, які від вживання не зношуються», а його співвітчизник О. Вайльд (1854-1900) стверджував: «Єдиний наш борг перед історією – це постійно її переписувати». На превеликий жаль, поки що пам'ять про знаменитих окулістів минулого недостатньо відзначена випуском нумізматичної продукції, тому в майбутньому сподіваємось на планомірний підхід до цієї справи, на цілеспрямовану пропаганду досягнень вітчизняної офтальмології засобами нумізматики, яка подає наочний приклад для вивчення історії очних хвороб, сприяє підвищенню рівня освіченості лікарів. Ми розраховуємо на появу нових цікавих матеріалів таких малих форм образотворчого мистецтва.

Література

1. Sarkisov A.S., Sarkisov S.A. The origins of Moscow ophthalmological society // Vestn Oftalmol. – 2018. – Vol.134(6). – P.129-32 [In Russian].
2. Laios K., Karamanou M., Chatziioannou A., Nikolopoulos T., Moschos M.M., Androutsos G. Views on ocular cancer in Arabo-Islamic medicine and the leading influence of the ancient Greek medicine // J BUON. – 2016. – Vol.21(1). – P.276-8.

3. Tsoucalas G., Papaioannou T., Karamanou M. Michael Constantine Psellus (1020-1105 AD) and his definition of strabismus // Strabismus. – 2018. – Vol. 26(3). – P.155-7.
4. Bieganski L. State of ophthalmology in ancient Rome // Klin Oczna. – 2004. – Vol.106 (1-2). – P.126-33.
5. Tabatabaei S.M., Sabetkish N., Tabatabaei S.M. Ophthalmology in Persian medicine // J Med Ethics Hist Med. – 2014. – Vol.3(7). – P.19-20.
6. Tamas L.T., Mudry A. Endre Högyes (1847-1906), forgotten father of the vestibulo-ocular reflex // Otol Neurotol. – 2019. – Vol.18(6). – P.2335.
7. Grzybowski A., Kanclerz P., Tadeusz Krawawicz. The inventor of cryosurgery in ophthalmology // Eur J Ophthalmol. – 2019. – Vol.29(3). – P.348-56.
8. Kunzmann R. The Saint Eligius, his life and work and his traces in numismatics // Schweiz Arch Tierheilkd. – 2014. – Vol.156(1). – P.13-6.
9. Magilnitsky S. G. Ophthalmology in numismatics [Oftal'mologiya v numizmatike] // Vestn Oftalmol. – 1968. – Vol.81(6). – P.87-8. [In Rus.]
10. Galst J.M. Ophthalmological numismatics // Arch Ophthalmol. – 2001. – Vol.119(11). – P.1709.
11. Györfy I. Ophthalmological medals and coins // Klin Monbl Augenheilkd. – 1975. – Vol.166(1). – P.114-25.
12. Salacz G., Vértés L. Award medals in Hungarian ophthalmology // Orv Hetil. – 2008. – Vol.149(44). – P.2097-9.
13. Jaeger W. Numismatic history of the von Graefe Medal of the German Ophthalmological Society // Klin Oczna. – 1988. – Vol.90(4-5). – P.186-7.
14. Pearn J. Enduring biographic heritage – medical numismatics // J Med Biogr. – 2019. – Vol.27(2). – P.108-15.
15. Mayer R. The history of a medal // Rev Med Brux. – 2011. – Vol.32(6). – P.553-9.
16. Popkin R. J. Medicine in numismatics // Surg Gynecol Obstet. – 1961. – Vol. 113. – P.657-60.
17. Etienne D. The eye as a symbol // Soins. – 2010. – Vol.744. – P.41-2.
18. Benítez-Herreros J., Lopez-Guajardo L. Vladimir Petrovich Filatov, one of the fathers of corneal transplant // Arch Soc Esp Oftalmol. – 2016. – Vol.91(7). – P.67-8.

Автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів, які б могли вплинути на їх думку стосовно предмету чи матеріалів, описаних та обговорених в даному рукопису.

Поступила 07.09.2020

Символы офтальмологии и знаменитые украинские окулисты в зеркале нумизматики

Синяченко О.В., Ермолаева М.В., Ливенцова Е.В., Верзилов С.Н., Герасименко В.В.

Донецкий национальный медицинский университет; Лиман (Украина)

Офтальмология имеет долгую историю, которая приведена на нумизматических материалах. Отрасль исторической науки нумизматика (от латинского «numisma» - монета) зародилась в XIX веке и стала тесно связанной с экономикой, политикой, культурой и правом, включает в себя тематическое изучение монет, медалей и плакет. Лучшие всего историю офтальмологии иллюстрируют различные формы медальерного изобразительного искусства (экзонузия или паранумизматика), а медаль стала прообразом памятной (мемориальной) монеты. В данной работе авторы представили каталог 127 нумизматических материалов (105 медалей, 6 плакет, 16 монет), в том числе некоторых уникальных, приведенных впервые. Нашли свое отражение нумизматические материалы с изображением общепризнанных международных символов этой науки («глаз», в том числе «глаз на ладони»,

«сова», «пенсне», «свеча»), представлены этапы развития отечественной офтальмологии, есть ссылки на значительные исторические события, упоминаются краткие биографии ученых (16 персон), внесших неоценимый вклад в формирование этой научной дисциплины, и жизнь которых была связана с Украиной. На медалях можно встретить портреты древнекиевского врача Агапита и основоположников современной мировой офтальмологии. К большому сожалению, пока память о знаменитых отечественных окулистах прошлого недостаточно отмечена выпуском нумизматической продукции, поэтому в будущем надеемся на планомерный подход к этому делу, на целенаправленную пропаганду достижений украинской офтальмологии средствами нумизматики, которая подает наглядный пример для изучения истории глазных болезней, способствует повышению уровня образованности врачей.

Ключевые слова: медицина, офтальмология, история, нумизматика.